

Lluís Aguiló i Lúcia

LLETRAT DE LES CORTS VALENCIANES
PROFESSOR TITULAR DE DRET CONSTITUCIONAL DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA – ESTUDI GENERAL
LLETRAT-SECRETARI GENERAL DE L'ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA

L'ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA I L'ESTATUT D'AUTONOMIA

Quinze anys després d'aprovar-se la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià, les forces polítiques amb representació parlamentària, en la seua immensa majoria, adoptaren la iniciativa d'elaborar una proposició de llei, la qual acabà convertint-se en la Llei 7/1998, de 16 de setembre, de creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

L'origen d'esta Llei es troba en la Resolució adoptada el 17 de setembre del 1997 per les Corts Valencianes, les quals sol·licitaren del Consell Valencià de Cultura que dictaminara sobre les qüestions lingüístiques valencianes. Des d'eixe moment, el Consell Valencià de Cultura inicià els seus treballs interns, els quals el dugueren a emetre el seu dictamen de 13 de juliol de 1998, en el qual s'analitzava la situació social del valencià i el seu ús, amb especial incidència en el procés de normalització lingüística que es va dur a terme mitjançant les normes ortogràfiques denominades de Castelló, aprovades en 1932.

El Consell Valencià de Cultura va obrir un període de recepció d'escrits i visites que es tancà el 28 de febrer de 1998, i una fase d'audiències a diverses institucions i entitats, convidades a comparèixer davant el Consell mitjançant un escrit firmat pel seu president. Estes institucions i entitats foren invitades a elaborar un document escrit, a més de comparèixer un dia concret per a declarar verbalment tot allò que consideraren oportú sobre la qüestió. Es tractava de que el Consell Valencià de Cultura a l'hora d'emetre el dictamen tinguera en compte el conjunt d'opinions i raonaments externs així rebuts i era necessari igualment que restara constància pública d'allò. Per això el dictamen va acompanyat d'un annex de vuit toms, en els quals figuren el conjunt de les opinions i escrits aportats per les institucions i entitats rebudes amb les característiques descriptives de cadascuna d'estes institucions i entitats.

En el dictamen s'incidia en el nom, naturalesa i codificació del valencià, insistint que el valencià és la llengua pròpia dels valencians i eixe terme ha de ser utilitzat en el marc

institucional sense que tinga caràcter excoent i referint-se directament en el dictamen a que la citada denominació de “valencià” no ha de qüestionar altres denominacions, com “llengua pròpia dels valencians”, “idioma valencià” o altres avalades per la tradició històrica valenciana, l’ús popular o la legalitat vigent i, al mateix temps, es reconeixia en el dictamen que “el valencià és l’idioma històric i propi de la Comunitat Valenciana” i que “forma part del sistema lingüístic que els corresponents Estatuts d’Autonomia dels territoris hispànics de l’antiga Corona d’Aragó reconeixen com a llengua pròpia”.

En suma, el dictamen del Consell Valencià de Cultura vingué a avalar les Normes de Castelló de 1932, com un fet històric que van constituir i constitueixen un consens necessari. Com a conseqüència de tot allò, el dictamen proposava com a conclusió la creació d’un ens de referència normativa del valencià, amb els principis abans indicats i amb les següents característiques: que tinguera personalitat jurídica pròpia; amb independència funcional i pressupostària; que tinguera capacitat per a determinar la normativa en matèria lingüística i que eixa normativa fora la vinculant per a les administracions públiques, el sistema educatiu, els mitjans públics de comunicació i altres entitats o òrgans de titularitat pública, o que compten amb finançament públic; que els seus membres foren un total de 21 nomenats per deu anys i que les vacants es pogueren produir per renovació o altres motius, cobrint-se per cooptació interna; que els membres inicials foren elegits per una majoria de dos terços de les Corts Valencianes; i que al menys dos terços dels seus membres foren experts en valencià amb una acreditada competència científica i acadèmica; i, finalment, que tingueren relacions horitzontals amb les diverses entitats normatives de les altres llengües de l’Estat.

Emparant-se en este dictamen, els grups parlamentaris popular, socialista i dins del grup mixt, els diputats de Nova Esquerra, van presentar una proposició de llei davant les Corts Valencianes, la qual fou tramitada de manera inusual l’estiu de 1998, en plenes vacances parlamentàries, i incloent-se en la primera sessió plenària que es celebrà el dia 2 de setembre, el debat i aprovació d’esta llei que venia a complimentar i culminar el procés iniciat per la Llei d’Ús i Ensenyament del Valencià.

Així doncs, ens trobem amb un acord polític important sobre una qüestió que venia dividint i enfrontant als valencians des de feia molts anys i front a la qual, a partir del debat de política general celebrat en setembre de 1997, s’obria la porta per tal d’arribar a este acord històric.

L'Acadèmia Valenciana de la Llengua apareix regulada com una institució de la Generalitat de caràcter públic, personalitat jurídica pròpia, i que té com a funció determinar i elaborar, si és procedent, la normativa lingüística de l'idioma valencià, així com vetlar pel valencià partint de la tradició lexicogràfica, literària i la realitat lingüística genuïna valenciana, així com de la normativització consolidada, a partir de les denominades Normes de Castelló. Per tant, la Llei ja des dels seus primer articles assumeix plenament les indicacions del Consell Valencià de Cultura. L'article quart estableix clarament que els principis i criteris que han d'inspirar la creació de l'Acadèmia són el que es desprenen del dictamen aprovat pel Consell Valencià de Cultura el 13 de juliol de 1998 i que ha sigut incorporat al preàmbul de la Llei.

La Llei estableix per tant, segons tots estos principis, les competències i funcions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, així com la seua composició en base a uns criteris que apareixen en el dictamen del Consell Valencià de Cultura. L'aspecte més important és que eixos 21 acadèmics, inicialment han sigut elegits per les Corts Valencianes per majoria de dos terços i per un període de quinze anys, podent ser reelegits i que als quinze anys de l'elecció per primera vegada, els membres de l'Acadèmia procediran ja a partir d'eixe moment i per al futur per cooptació, a la renovació d'un terç dels acadèmics, de tal manera que després de la primera designació per les Corts Valencianes i per una majoria qualificada que exigeix necessàriament un acord de consens, en el futur començarà a funcionar pel que fa a la seua organització interna com qualsevol altres tipus d'acadèmia de la llengua que pot existir en altres àmbits lingüístics. A més, la Llei estableix els òrgans de l'Acadèmia, així com el funcionament d'esta.

L'article 2 de la Llei de creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, estableix entre les seues competències la d'elaborar i elevar al Consell de la Generalitat i a les Corts Valencianes una memòria anual, en la qual, a més d'exposar-se les activitats de la institució durant l'exercici, es recolliran les observacions i consells pertinents per a l'ús normal del valencià en qualsevol de les seues manifestacions. De conformitat amb l'article 32 de la pròpia Llei, és a la Junta de Govern a qui correspon elaborar el projecte de memòria anual de la institució i posteriorment, de conformitat amb allò establert en l'article 27, apartat b), serà aprovat pel Ple de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

La disposició transitòria primera de la Llei de creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, establia en el termini d'un des de l'entrada en vigor d'esta que les Corts Valencianes haurien d'elegir als primers 21 acadèmics en funció del que disposa la pròpia Llei, però este precepte no es va poder complir dins del termini establert al no arribar-se a un acord entre els grups parlamentaris de les Corts Valencianes.

Per allò, al llarg dels anys 1999 i 2000 la Llei va quedar paralitzada en la seua aplicació per falta d'acord sobre esta matèria per a la designació dels acadèmics. Fou durant l'any 2001 quan finalment es va arribar al pacte denominat "Pacte per la Llengua", subscrit el 14 de juny tant pel president de la Generalitat, Eduardo Zaplana, com pel secretari general del PSPV, Joan Ignasi Pla, i amb la presència dels dos grups parlamentaris de les Corts Valencianes, Popular, Alejandro Font de Mora, i Socialista-progressistes, Joaquim Puig. Este pacte significava l'acord sobre els 21 acadèmics que, com indicarem a continuació, foren efectivament nomenats al dia següent, 15 de juny, per les Corts Valencianes, mitjançant la Resolució 134/V. Amb allò, quedava desbloquejada la posada en marxa de la Llei i existia a més eixe "Pacte per la Llengua, per tal de dur a terme no sols l'entrada en funcionament de la institució, sinó un seguiment sobre el procés de normalització lingüística de la Comunitat Valenciana.

Com a conseqüència de la Resolució aprovada per les Corts Valencianes, -134/V, del 15 de juny-, per Decret 8/2001, de 27 de juny, el president de la Generalitat, va procedir al nomenament del 21 acadèmics, els quals prengueren possessió i quedà constituïda per tant l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, el 21 de juliol del 2001.

A continuació per Decret 10/2001, de 31 de juliol, del president de la Generalitat Valenciana, l'acadèmica Ascensió Figueres Górriz, va ser elegida presidenta de l'Acadèmia, de conformitat amb allò acordat pel ple de l'Acadèmia celebrat el dia 21 de juliol.

Així mateix, per Decret 8/2001, de 27 de juny, el president de la Generalitat, i atenent a lo acordat pel ple de les Corts Valencianes, el dia 5 de juny, van ser nomenats el 21 acadèmics.

Ara bé, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua encara que en l'article primer de la seua Llei de creació posa clarament que és una institució de la Generalitat Valenciana, no figurava com és lògic dins de l'Estatut d'Autonomia que havia sigut aprovat el 1982.

Ha sigut a partir de l'any 2006 amb la modificació en profunditat que s'ha fet de l'Estatut d'Autonomia on ja apareix, tal i com indica la seua Llei de creació, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua com a institució de la Generalitat.

Efectivament, esta regulació ha suposat que de manera directa o indirecta s'hagen incorporat referències a la pròpia institució i a la regulació de la llengua, tant en el preàmbul com en nou articles de l'Estatut.

Pel que fa al preàmbul cal destacar en primer lloc que totes les institucions de la Generalitat deuen denominar-se exclusivament en valencià, de tal manera que no es pot considerar que tenen una traducció al castellà com és el cas de "Generalidad", "Consejería", "Cortes Valencianas", "Sindicatura de Cuentas", "Consejo Económico y Social", etcètera.

D'altra banda la referència que fa el preàmbul de l'Estatut a la consideració que la Comunitat Valenciana és una nacionalitat històrica, es basa en els seus arrels històrics, per la seua personalitat diferenciada, per la seua llengua i cultura i pel seu Dret Civil Foral.

Per tant, és clar que el que pretén la reforma, com diu el preàmbul, és l'impuls i desenrotllament del Dret Civil Foral Valencià aplicable, del coneixement i l'ús de la llengua valenciana, de la cultura pròpia i secular del poble valencià i dels seus costums i tradicions, és a dir, el preàmbul el que fa és decidir i concretar el fet diferencial valencià dins de l'objectiu de distingir entre aquelles Comunitat autònomes, com és la valenciana, que tenen un fet diferencial, de la resta de les Comunitats autònomes de l'Estat.

Dins d'este marc és important recordar que el desenrotllament legislatiu de les competències de la Generalitat en plena harmonia amb la Constitució Espanyola, procurarà la recuperació dels continguts dels Furs del Regne de València que van ser abolits per la promulgació del Decret de 29 de juny de 1707, del qual enguany celebrarem el segon centenari.

Ja des del punt de vista de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua caldria destacar bàsicament dos articles que són el 6 i el 41. L'article 6 regula la llengua pròpia de la Comunitat Valenciana i el 41 la institució que és l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

Pel que fa a l'article 6 les variacions més importants que s'han produït respecte al text de l'anterior Estatut són, en primer lloc la declaració que es fa en el paràgraf primer del dit article, en el sentit que la llengua pròpia de la Comunitat Valenciana és el valencià i, d'altra banda, s'afegeix també un altre paràgraf, el número 8, en què es diu que l'Acadèmia Valenciana de la Llengua és la institució normativa de l'idioma valencià.

Per tant, amb esta referència dins del que diríem que és la fórmula política de l'Estatut d'Autonomia i que es conté en el seu article primer, queda perfectament establert el criteri lingüístic i la institució a la qual es dóna la capacitat de dictar i regular la normativa del valencià.

Pel que fa a l'article 41, és aquell que com a conseqüència de la incorporació de la institució a l'Estatut, diu clarament que l'Acadèmia Valenciana de la Llengua és una institució de la Generalitat de caràcter públic, que té per funció determinar i elaborar en el seu cas la normativa lingüística de l'idioma valencià i este és un aspecte molt important, possiblement el més important, pel que fa a la força que l'Estatut vol donar a la institució, ja que esta normativa és d'aplicació obligatòria a totes les administracions públiques de la Comunitat Valenciana. En tot cas, l'article 41 reserva ja els aspectes concrets referits al nomenament dels seus membres, funcions, facultats, estatut i duració del mandat, a una Llei que aproven Les Corts i que en estos moments és la Llei 7/1998, de 16 de setembre, de creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

Fins ací els dos preceptes més importants als que fa referència el nou Estatut d'Autonomia sobre l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

A més hi ha altres aspectes d'alguna manera relacionats amb els dos que hem indicat i als que ens referirem a continuació.

En primer lloc dins del nou títol que regula els drets dels valencians i les valencianes, caldria destacar, des del punt de vista de la llengua, que l'article 9, paràgraf segon, esta-

bleix que els valencians tindran dret a dirigir-se a l'administració de la Comunitat Valenciana en qualsevol de les seues dos llengües oficials i a rebre resposta en la mateixa llengua utilitzada.

D'altra banda l'article 23, que concreta i defineix quines són les institucions d'autogovern que integren i constitueixen la Generalitat Valenciana, a més de les bàsiques que són Les Corts, el President i el Consell, en este cas, i a diferència de l'Estatut del 82, queda perfectament tancada la relació de les que també formen part, que són, a més de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, la Sindicatura de Comptes, el Síndic de Greuges, el Consell Valencià de Cultura, el Consell Jurídic Consultiu i el Comitè Econòmic i Social.

Quant a estes institucions cal indicar que l'article 44.5 del propi Estatut, com a important novetat, ha establert que l'aprovació de les lleis que les regulen o la seua modificació, requerirà sempre una majoria de les tres quintes parts de Les Corts, de tal manera que un partit pel fet de tindre la majoria absoluta mai serà capaç de modificar la normativa que regula, en el cas que ens ocupa, la Llei de creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, la qual cosa sens dubte suposa una garantia d'estabilitat i de consens de cara al futur.

D'altra banda, hi ha també preceptes que fan referència específicament al tema de la llengua i que d'alguna manera ho són en desenrotllament de l'article 6 de l'Estatut d'Autonomia. Tal és el cas, per exemple, de l'article 25.5, que diu que les lleis de la Generalitat seran promulgades en nom del Rei pel seu President i publicades en les dos llengües oficials en el "Diari Oficial de la Generalitat Valenciana" en el termini de quinze dies des de la seua aprovació i en el "Boletín Oficial del Estado". Curiosament este precepte i pel que fa a denominacions formals, ha sigut incomplert recentment al haver-se canviat el nom del "Diari Oficial de la Generalitat Valenciana" pel de "Diari Oficial de la Comunitat Valenciana".

L'article 29.4 diu que totes les normes, disposicions i actes emanats del Consell, que per la seua naturalesa ho exigitsquen, seran publicats en el "Diari Oficial de la Generalitat Valenciana" en les dos llengües oficials.

Ja dins de l'àmbit del món jurídic, n'hi ha dos articles interessants que cap ressenyar. L'article 35.1 diu que a instància de la Generalitat, l'òrgan competent convocarà els concursos i oposicions per a cobrir les places vacants de Magistrats, Judges, Secretaris Judicials, i la resta del personal al servici de l'administració de justícia, d'acord amb allò que disposa la Llei Orgànica del Poder Judicial. I s'afegeix que en esta resolució es tindrà en compte la seua especialització en Dret Civil Foral Valencià i el coneixement de l'idioma valencià.

Finalment l'article 58.2 de l'Estatut estableix que els notaris hauran de garantir l'ús del valencià en l'exercici de la seua funció en l'àmbit de la Comunitat Valenciana, de conformitat amb les normes de l'Estatut. I afegeix també que igualment garantiran l'aplicació del Dret Civil Foral Valencià, que hauran de conèixer, ja que este Dret està escrit originalment en valencià.

Per tant, podem dir que amb l'aprovació del nou Estatut s'han introduït criteris de ciència i de racionalitat en un debat improductiu i estèril que venia afectant a alguns sectors determinats de la societat valenciana des de feia alguns anys. S'ha deixat en mans d'una institució integrada per persones especialitzades i amb un currículum que ho acredita la fixació del contingut del valencià i, el que és més important, la normativa que, com acabem d'indicar, és obligatòria per a totes les administracions públiques de la Comunitat Valenciana.

Finalment, des d'un punt de vista pràctic, cal afegir que una d'estes potestats que reconeix ja l'Estatut d'Autonomia, i que es concreten millor tant en la Llei de creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua com en el seu Reglament, al llarg dels seus primers anys de funcionament i en concret dins dels cinc primers, a més del procés d'assentament de la institució, s'han aprovat una sèrie de texts normatius.

En primer lloc i amb un caràcter provisional es van adoptar l'acord 4/2002, de 25 de març, pel qual s'aprovava el referent normatiu oficial del valencià i l'acord 6/2002, de 20 de maig, en què es refon i es complementa l'acord anterior i s'emet dictamen sobre la consulta formulada pel Conseller de Cultura i Educació respecte als efectes de l'anterior acord.

Ara bé, ha sigut sobretot amb l'aprovació del dictamen del 9 de febrer del 2005, sobre els principis i criteris per a la defensa de la denominació i l'entitat del valencià, on l'Acadèmia ha fixat exactament els termes científics del què s'entén per valencià. I al fil del seu treball s'han produït tres textos normatius més, el "Diccionari Ortogràfic i de Pronunciació del Valencià" (DOPV), que es va aprovar mitjançant la Resolució 7/2005, de 27 de maig; en segon lloc la "Gramàtica Normativa Valenciana" (GNV), per Resolució 19/2005, de 2 de desembre; i, finalment, el "Vocabulari de Noms de Persona", Resolució 19/2006, de 21 de juliol el qual, per acord de la pròpia Acadèmia i de conformitat amb el Tribunal Superior de Justícia, té caràcter normatiu als efectes de poder determinar en els registres civils l'admissió de la denominació valenciana del noms de persona, sense perjudici que, cas de dubte, puga consultar-se, com es venia fent fins ara amb assiduitat, a la pròpia Acadèmia Valenciana de la Llengua.

Per tant, els acords polítics que van significar la Resolució de Les Corts, el Dictamen del Consell Valencià de Cultura, la Llei de creació, el Reglament i el desenrotllament de la institució amb la consagració a nivell estatutari d'esta, al estar inclosa després de la reforma de l'Estatut, tot allò ha culminat en la primera producció dels texts normatius a l'espera de la que serà l'obra més important i definitiva juntament amb la Gramàtica, com és el "Diccionari Normatiu Valencià" (DNV), que està previst per a dins d'un parell d'anys.